

พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัว กับการปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญ

คำนำ

กลอกระยะเวลา ๑๐ ปี ที่พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเติงดวัลยราชสมบัติ แม้ว่าจะเป็นเวลาอันไม่ยาวนานนักก็ตาม แต่เป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ พระองค์ทรงพระราชทานรัฐธรรมนุญและระบบประชาธิปไตยให้แก่ปวงชนชาวไทย จึงกล่าวได้ว่า พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณและทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประযุชนแก่ประเทศไทยและปวงชนอย่างใหญ่หลวง กังพระราชนักดเลาถึงผู้รักษาพระนรมีให้ความสำคัญทอนหนึ่งว่า

“....คณะทหารมีความปรารถนาจะเชิญให้ข้าพเจ้ากลับประเทศเบ็นกัชตري์อยู่กрайใต้พระธรรมนุญการปกครองแผ่นดิน ข้าพเจ้าเห็นแก่ความเรียบร้อยของอาณาประชาราชภูมิ ไม่อยากให้เสียเสื่อดเนื้อ กับทั้งเพื่อจัดการโดยละเอียดในไม่ให้ขึ้นชื่อว่า จลาจล เสียหายแก่บ้านเมือง และความจริงข้าพเจ้าคิดอยู่แล้วว่าจะเปลี่ยนแปลงทำนองนี้ นี้พระเจ้าแผ่นดินปกครองตามระบบบริสุทธิธรรมนุญ ...”*

* บทความนี้เป็นบทความที่ส่งเข้าประมวลเรียงความเพื่อรับพระราชทาน รางวัล “ทุนภูมิพล” ประจำปี การศึกษา ๒๕๐๕ และได้รับพระราชทานรางวัลที่สอง ทันฉบับที่นำลงพิมพ์นี้ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไข
๑. พิมาน แจ่มจารัส, ราชวลี (พระนคร : สำนักพิมพ์สำนักพิทักษ์, ๒๕๐๙) หน้า ๗๔

พระราชปรบกํา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชนิรันดร์
องค์สุดท้องในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีพชรินทราบราชนิรันดร์
ทรงพระราชนิมิต ณ วันพุธที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ มีพระนามเดิมว่าสมเด็จเจ้าพacha
ประชาธิปกศักดิเดชน์ กรมหลวงสุไหทัยธรรมราชฯ ซึ่งเป็นพระราชนิยมารดาของพระราชนิรันดร์และ
พระราชนิรันดร์ได้ยกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พระองค์เสด็จเลิ่ง
ถวัลยราชสมบัติสืบสันตติวงศ์ต่อจากสมเด็จพระบรมราชูปถัมภ์เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ.
๒๕๑๔ และทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๗๗ รวมเวลาครองราชสมบัติ
ได้ ๑๐ ปี เสด็จสวรรคตขณะประทับอยู่ในลอนดอน เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๘
เมื่อพระชนมายุได้ ๕๙ พรรษา

ในการเรียนเรียงเกี่ยวกับเรื่องราวของพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการปกครอง
ระบบบริสุทธิธรรมนุญ ผู้เขียนได้กำหนดความมุ่งหมายในการเรียนเรียง ตลอดจนวิธีการศึกษา เพื่อ^๔
ความเหมาะสมและสอดคล้องสมมัพนธ์กันไปตามหัวข้อของเรื่องตามลำดับ ดังนี้

๑. ก่อนอนจะได้กล่าวถึงแนวโน้มของความคิดเห็นส่วนทางการปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญ
ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นมาของรัฐธรรมนุญ

๒. มุ่งศึกษาค้นคว้าถึงพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการ
ปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญว่า มีอะไรและอย่างไรบ้าง และพิจารณาจากสถานการณ์ทางการเมือง
ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

๓. เพื่อศึกษาเป้าหมายและอุดมการของคณะราษฎร ตลอดจนเหตุการณ์ภายในหลังการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง

๔. บทวิเคราะห์เพือชี้ให้เห็นว่าการปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญ ดังแต่เริ่มแรกมีการ
ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจนกระทั่งปัจจุบัน ว่าเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติหรือล้มเหลว
อย่างไรบ้าง

๒. สิริ เปรมจิตร์, พระบรมราชจักรร่วง (พระนคร: โรงพิมพ์เสาวภา, ๒๕๑๙) หน้า ๕๕๖

๔. ในตอนท้ายเป็นบทสรุป ได้กล่าวเน้นในประเด็นว่า พระบาทสมเด็จพระปรมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจและต่อสู้เกียวกับรัฐธรรมนูญเพื่อประเทศไทยและปวงชนชาวไทย

ด้วยผู้เขียนจะใช้เด็กหลักเกณฑ์โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) มาอ้างอิง และใช้วิธีการศึกษาแบบพร้อมนาความวิเคราะห์ (Description and Analysis) ยึดหลักเกณฑ์การศึกษาในด้านตัวบทกฎหมาย (Legal Approach) และแบบประวัตศาสตร์ (Historical Approach) ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาเรื่องนี้เป็นไปโดยสมบูรณ์และถูกต้องที่สุด และได้แบ่งวิธีเสนอเรื่องออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับหัวข้อเรื่องที่กำหนด โดยกล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามลำดับ

ก่อนที่จะกล่าวเหตุการณ์เกียวกับรัฐธรรมนูญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมเกล้าเจ้าอยู่หัว ควรจะพิจารณาถึงแนวโน้มของความคิดเข้าสู่วิถีทางปกครองระบบบริหารที่มีรัฐธรรมนูญดังต่อไปนี้ แนวโน้มของความคิดเข้าสู่วิถีทางการปกครองระบบฉบับรัฐธรรมนูญ นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลต่อ ๆ มา จนเมื่อถึงมีการปฏิวัติเปลี่ยนรูปการปกครองในระบบสมบูรณ์แบบสิทธิราษฎร์ ระบบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งจะพิจารณาแนวพระราชดำริทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ไทยในระบบสมบูรณ์แบบสิทธิราษฎร์เกียวกับแนวโน้มของความคิดที่มตอรอบบุรุษชาติปั้นไทยพอสังเขปได้ดังนี้

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมเกล้าเจ้าอยู่หัว สภาพทางการเมืองของไทยมีลักษณะเป็นการรวมอำนาจไว้ที่สถาบันกษัตริย์ มีการบดແย়กัน ต่อรองเชิงผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม “คนรุ่นใหม่” ซึ่งมีหัวก้าวหน้าในคตินิยมทางตะวันตก และกลุ่มคนหัวเก่า ซึ่งเป็นผลแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสังคมด้วย คนรุ่นใหม่เน้นที่พระองค์ทรงเป็นผู้นำกลุ่มอยู่ใต้ทรงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองการปกครองหลายประการ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นจุดเริ่มต้นที่ปลดปล่อยไพร์และทาสทั้งหลายให้ก้าวไปสู่ความเป็นไท พระองค์ได้ทรงเลิกประ-

๓. คร. เกษม ศิริสมพันธ์, และ คร. นิโอน สนิทวงศ์, แนวพระราชดำริทางเมืองในพระบาทสมเด็จพระปรมเกล้าเจ้าอยู่หัว สังคมศาสตร์ปริพันธ์ที่ ๕ ฉบับที่ ๓ ๒๕๐๐ ถึงกุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ หน้า ๒๓ (พระนคร: โรงพิมพ์สมាគมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๑)

เพื่อการมีไฟร์ และได้ดำเนินจนประสบผลสำเร็จในที่สุดนั้น จึงได้ว่าเป็นพระราชกรณียกิจอันสำคัญยิ่งของรัชกาลที่ ๕ การเลิกทาสและไฟร์ในรัชกาลที่ ๕ จึงเป็นเสมือนการสร้างแนวทางในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของคนไทยไม่เคยมีอยู่แลยก่อนหน้านี้ ให้มีขึ้นเป็นพันฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่จะมีขึ้นต่อไป นอกจากนั้นแล้วทรงสนับสนุนให้เด็กหนุ่มไทยไปศึกษาวิชาการต่อในประเทศต่างๆ รวมทั้งด้วยพระองค์ทรงส่งพระราชนิรภัยเก็บทุกองค์ไปศึกษาในยุโรป

เมื่อกับพระบรมราชโองการในด้านการปกครองนั้น แม้จะมีเจ้านายและขุนนางที่กราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ที่ต้องการให้ไทยมีระบบบริหารรัฐธรรมนูญใน การปกครองประเทศแทนการที่อำนาจบริหารจะตกอยู่กับพระเจ้าอยู่หัวพระองค์เดียวที่ตาม แต่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เบ็ดโอกาสให้ราชภูมิส่วนรับผิดชอบในการปกครองแผ่นดินมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่ก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในการปกครองประเทศชาติต่อไปภายหน้านัก พระองค์ได้ทรงวางรากฐานการปกครองแบบประชาธิปไตยไว้เป็นครั้งแรก

พระบาทได้ทรงทิ้งไว้การปกครองระบบบริหารสภากัยจังหวัดมาสมสำหรับเมืองไทยนั้น ควรอธิบายว่า เป็นความจริงในยุคสมัยของพระองค์ แม้ไม่อาจพระราชทานรัฐธรรมนูญด้วยเหตุบัดขึ้น เช่น แนวความคิดเกี่ยวกับระบบปกครองประชาธิปไตยอยู่แล้วอย่างไม่ต้องสงสัย ดังจะเห็นได้จากพระองค์ ท่านได้ให้ความมั่นใจแก่เจ้านายและข้าราชการที่ทราบทุกความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการ แผ่นดินเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ในพระบรมราชโองการฯ แก้ไขการปกครองแผ่นดินว่า “ไม่ต้องมีความหวาดระแวงอย่างหนึ่งอย่างใดว่า เราจะเป็นผู้ขัดขวางในการเสียอำนาจ ซึ่งเรียกว่า ถอนโซลูต เป็นต้น นั่นเลย” ทรงดำเนินนโยบายสายกลางเข่นเดียวกับการปฏิรูปสิ่งอื่น ๆ ในรัชสมัยของพระองค์ที่จะให้ทุกอย่างดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปทีละน้อย ภายหลังเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่สองใน พ.ศ. ๒๔๕๐ คงจะทรงตรุษหนักพระราชหฤทัยว่าการปกครองตามระบบสมบูรณ์ monarchy ที่สืบทราบันบวนจะพนสมัยเสียแล้ว แม้พระเจ้าแผ่นดินจะสนใจในการปกครองอย่างดีเช่นพระองค์ แต่อาจทรงคิดว่าจะเหมาะสมกว่าถ้าพระราชไตรสูตรจะทรงเป็นผู้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสของพระองค์ก่อนเสด็จสวัสดิ์ไม่นานนักว่า “ฉันจะให้ลูกวิชราธิบดี ของขวัญให้แก่พลเมืองในทันทีที่ขันสุ่รชาติลั้งก์ ในขณะสืบต่ำแห่งกษัตริย์ กล่าวว่า ฉันจะให้เขาให้ป้าลิเมนท์และคุณสติติวาร์”^๔

๔. ว.ช. ประสงค์, แผ่นดินพระบภาคล (พระนคร: โรงพิมพ์คุณชาติ, ๒๕๐๕), หน้า ๔๙

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาเจ้าอยู่หัวได้ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะดำเนินการในเรื่องถอนสติวชันและปัลเม่นห์ตามพระราชบัญญัติของรัชกาลที่ ๕ แต่เนื่องจากทรงเห็นความไม่พร้อมของประชาชนในประเทศไทย จึงทรงคำนินนโยบายเช่นเดียวกับสมเด็จพระชนกนาถ และมีพระราชดำริที่จะวางแนวโน้มในเรื่องประชาธิปไตยต่อไปในขั้นต้น โดยมีพระบรมราชโองการให้สร้าง “ดุสิตธานี” ขึ้นเป็นเมืองสมมุติ เพื่อทดสอบการปกครองระบบประชาธิปไตย ใหม่ ลักษณะที่จะจัดระเบียบและวิธีการต่างๆ ตามระบบของประชาธิปไตยอย่างครบถ้วน ในขณะเดียวกันก็ทรงแสดงพระราชบัญญัติเบ็นนักประชาธิปไตย และให้สิทธิเสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ เมื่อหนังสือพิมพ์ลงประจำวันตีเตียนการบริหารราชการของรัฐบาล ก็ทรงได้ตอบทวยความเผ็ดร้อนรุนแรง

เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มของการปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ควรจะเข้าสู่ประดิษฐ์เด็นสำคัญตามหัวข้อเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระปักเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญ” ว่าพระองค์ทรงมีความสมมัพน์และมีบทบาทอย่างไรบ้างกับการปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญ โดยยึดหลักเกณฑ์และพิจารณาศึกษาไว้เคราะห์ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปักเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญ

๒. พิจารณาจากสถานการณ์ทางการเมืองโดยทั่วๆ ไป ก่อนที่จะมีการปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญ

๓. เบากมายและอุดมการของคณะราษฎร

๔. เหตุการณ์ภายในประเทศเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

๕. พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปักเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับการปกครองระบบบริสุทธิธรรมนุญ

ความคิดเห็นในแนวทางประชาธิปไตยเป็นไปอย่างกว้างขวางและรุนแรงยิ่งขึ้นทุกขณะ ก็คือระยะเวลาในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปักเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านเป็นผลส่วนหนึ่งที่มาจากการ

๕. ชาตภัย บุรุษพัฒน์, กำเนิดพระราชกรณียกิจในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๖๐), หน้า ๑๙

การทุกคนกลุ่มนหุ่นในรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาและแนวความคิดจากประเทศตะวันตก จึงทรงพระราชนิรันดร์ได้เดินทางว่าจะทรงพระราชทานระบบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนชาวไทย สนองพระบรมราโชบายของสมเด็จพระชนกนาถและพระบรมราชูปราช

แม้จะได้ทรงมีพระราชดำริถักล่าวแล้ว ก็ยังเหตุขึดขึ้นในส่วนพระองค์อยู่ที่ยังไม่อ้าวดำเนินการตามพระราชดำรินั้นได เนื่องจากทรงต้องการให้ถึงเวลาอันเหมาะสม และบังเอิญเกิดอาการประชวรพระเนตรเข็นมาก่อน แต่อย่างไรก็ตาม การที่ทรงจัดตั้งสถาบันต่างๆ ขึ้นช่วยในการบริหารแผ่นดินถึง ๓ สถาดิย กันคือ อภิรัฐมนตรีสภา เสนานบดิสภา สภากรรมการองค์มนตรี ๔ แห่งแต่เริ่มตนรัชกาลของพระองค์นั้น เป็นแนวโน้มที่ก้าวเข้าไปสู่วิถีทางประชาธิปไตยยังขั้นทุกทิ่ว เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปในขณะนั้นว่า พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะเป็นพระมหาจักรพรรดิ์รัชธรรมนูญ เริ่มแต่ทรงมีพระราชดำริที่จะให้ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย จนถึงขนาดได้ร่างรัชธรรมนูญขึ้นแล้ว แต่พระบรมวงศ์ชนผู้ใหญ่ได้ทักทานว่า “ไม่ถึงโอกาสันสมควร จึงต้องทรงระวัง ‘มิให้มีการกระทำบกพร่อง’”

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระเนตรยังต่างประเทศนั้น ได้ทรงให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์โดยทวีปว่า พระองค์มีพระราชดำริที่จะให้การปกครองของประเทศไทยเป็นแบบประชาธิปไตย ในการให้สัมภาษณ์แก่นักหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกานั้น พระองค์ทรงกล่าวว่า

“.....พระองค์เตรียมการที่จะพระราชทานรัชธรรมนูญให้แก่ราชภูมิของพระองค์ แต่นั้นเป็นสิ่งที่จะให้จากเบื้องบนมาสู่เบื้องล่าง และไม่ใช่ผลของการเรียกร้องจากมหาชนทั่วไป พระองค์ทรงประกาศว่าเมื่อเสด็จกลับแล้วพระองค์จะทรงทำการเลือกตั้งโดยมีข้อบอกรบทก�행นด โดยอาศัยสภากเทศบาลซึ่งอาจจะให้ความช่วยเหลืออย่างกว้างขวางแก่ราชภูมิไทย”^๖ หนังสือพิมพ์หลายฉบับในสหรัฐอเมริกาได้เสนอข่าวว่า เมื่อรัชกาลที่ ๗ กลับสู่ประเทศไทยแล้วจะทรงพระราชทานระบบประชาธิปไตยเป็นของขวัญแก่ประชาชนของพระองค์ หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งไดลงภาพการตุนเป็นบุรุษร่างเล็กสวมมงกุฎยินรัชธรรมนูญชั่วคราวเป็นภาพกระดาษให้แก่ราชภูมิ เป็นอนุวัติประชาชนทั่วโลกได้ยอมรับไว้แล้วว่า พระบาทสมเด็จพระปเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงพระราชทานระบบประชาธิปไตยให้แก่ราชภูมิในเมื่อเสด็จกลับถึงประเทศไทยแล้ว

๖. Baron de lapomarede, “The setting of the Siamese Revolution” Pacific Affairs, vol. II (Sept., 1934) P. 254

๗. ท. กล้ายไม่ ณ ออยรยา, พระบุกเกล้าฯ สละราชสมบัติ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ ๒๕๑๑, หน้า ๒๐

๘. Virginia Thomson, The New Siam (New York: The Macmillan Company, 1941), P. 57

เมื่อพระองค์เสด็จฯ นิวัติถึงประเทศไทยได้ทรงรับสั่งให้พระยาครัวศากลวaja ปลัดทูลขอ และนายเรมอน สตีเวนส์ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ เข้าเฝ้า ทรงป่าวราหที่จะพระราชทาน การปักครองประจำชิปไทยแก่ประเทศไทย และมีพระประสงค์ตรายความร้อนพระราชหฤทัยมากว่า ต้องการให้มีการเลือกผู้แทนราชภูมิโดยเร็ว ทรงตรัสว่า “ฉันมีความประสงค์จะให้รัฐธรรมนูญแก่ ราชภูมิโดยเร็วที่สุด และต้องให้พ้นในวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นวันครบรอบมหาจักร”

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ที่ประชุมอภิรัฐมนตรีและพระบรมวงศานุวงศ์ได้พากันทราบทูลคัดค้าน ว่า ยังไม่ถึงเวลาอันสมควร เพราะราชภูมิยังไม่เข้าใจระบบประชาชิปไทยดีพอ เกรงว่าเมื่อ พระราชทานรัฐธรรมนูญไปแล้ว จะก่อให้เกิดความเสียหายในภายหลัง

พระราชดำริคงกล่าวจังรือข้อผู้ เนื่องอรหะยะเวลาอันเหมาะสมเท่านั้นเอง

ดังนั้น ทรงหมนอยู่มายืนยันพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ซึ่งจะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ราชภูมิชาวไทย เพื่อให้มีการปักครองตามระบบประชาชิปไทย และโดยที่ พระองค์มีพระราชประสงค์มาก่อนแล้ว หากแต่ได้รับการทัดทานไว้จากอภิรัฐมนตรีและขุนนาง และเป็นพระเหตุแห่งการรื้อตั้งกล่าวในเชิง ความรู้สึกของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ได้ รับการศึกษาดี มืออาชีวะไปและเริ่มรุ่นแรงจนเป็นลำดับในปลาย พ.ศ. ๒๔๗๔ และตน พ.ศ. ๒๔๗๕ การรื้อตั้งฯ ที่จะเปลี่ยนแปลงการปักครองใหม่รัฐธรรมนูญนั้นแทนระบบสมบูรณາญาสิทธิราช เช่นนั้นเอง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปักครองโดยการปฏิวัติที่เกิดขึ้น เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

๒. พิจารณาพระราชดำริจากสถานการณ์ทางการเมืองก่อนที่มีการปักครองระบบรัฐธรรมนูญ

พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวมีได้ทรงคาดหมายไว้ก็คือ แนวพระราชดำริทาง การเมืองของพระองค์ที่ทรงต้องการให้มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปักครองประเทศไทย ได้กล่าว เป็นจุดที่ก่อให้เกิดความหวังในรูปแบบการปักครองอันจะมีขึ้นใหม่แต่ต่างไปจากเดิมในหมู่ที่มี แนวความคิดรุนแรงทางการเมืองและต้องการเปลี่ยนแปลงการปักครอง เป็นที่เข้าใจในขณะนั้นว่า พระองค์ จะทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ปวงชนชาวไทยเมื่อขึ้นครองราชสมบัติ แต่ตน รัชกาล แต่แล้วความคาดหวังดังกล่าวก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องมาแต่ความอ่อนแอกองพระองค์

ในการใช้อำนาจสิทธิฯ ๑๐ อันเป็นผลให้แนวพระราชดำริของพระองค์ต้องได้รับการทัดทานจากพระราชวงศ์และขุนนางชั้นสูงที่มีอำนาจและอิทธิพลอย่างสูงในขณะนั้น นับเป็นการเริ่มต้นที่สร้างความพึงพอใจแก่ความคาดหมายในความปราบဏานาที่จะได้มามากกว่าเดิม แต่ก็ยังคงมีความตื่นตัวทางการเมืองอันรุนแรงที่มามาแต่รัชสมัยของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิราราชให้มีมากยิ่งขึ้นไปอีกเมื่อประสบกับภาวะการณ์ต่างๆ อันมีส่วนสนับสนุน ในระยะนั้น ข้าราชการหนุ่มๆ ยังได้ตำแหน่งอย่างมากถึงนโยบายของพระมหาจักรพรรดิที่เจ้านาขันสูงในการบรรจุคุณเข้ารับตำแหน่งสูงๆ ในรัฐบาล อภิญญา มั่นตรี และเสนาบดีส่วนมากเป็นเจ้านาย และตำแหน่งสำคัญในกองทัพกมแท้ เจ้านายทรงสน คนหนุ่มไทยที่ได้รับการศึกษามีความเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตอกย้ำให้อิทธิพลของพระบรมวงศานุวงศ์ของพระองค์อย่างสูงเชิง นอกจากนั้นความขัดแย้งในระหว่างกลุ่มทหารที่ได้รับการศึกษาสมัยใหม่กับกลุ่มทหารที่เป็นพระราชนคราชอดวย ความขัดแย้งจนเกิดการแตกแยกระหว่างเชื้อพระวงศ์และกลุ่มพลเรือนกับกลุ่มทหารเช่นนี้ ในระยะต่อมาทำให้เกิดการรวมกลุ่มของทหารและพลเรือนเป็น “คณะราษฎร” โดยมีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้าร่วมมือกันเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณ์ราษฎร์สิทธิราชซึ่งอยู่ใต้การสนับสนุนของบรรดาพระราชนคราช ให้อำนาจในการปกครองประเทศไทยอย่างกว้างขวางส่วนใหญ่ตามแนวความคิดของระบบประชาธิปไตย

ภาวะทางสังคมเกี่ยวข้องกับการเมืองไทยก่อนหน้าปฏิปักษากว่า ๕ คราวแห่งนั้นในทางสังคม ความแตกต่างที่สำคัญที่สุดคือความเห็นของชาวจีติใจเกี่ยวกับสิทธิ์ต่างๆ ที่เจ้าอยู่หัวทรงให้ไว้ ไม่ได้มาจากกฎหมายเดิม แต่มาจากความต้องการที่จะให้เกิดการร่วมมืออย่างมาก รอยร้าวฉานที่เริ่มมาตั้งแต่แรกเริ่มของพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ก็คือการจัดตั้งอภิญญา มั่นตรี และเสนาบดีส่วนของพระองค์ ให้ทรงแต่งตั้งเป็นผู้นำในภาคตะวันออกของประเทศไทย ท่านเป็นเหตุผลส่วนพระองค์ค่อนเกียวกับการขนครองราชสมบัติของพระองค์ ซึ่งมิได้ทรงเตรียมตัวมาก่อนที่จะเป็นพระมหาจักรพรรดิ จึงทรงวางแผนที่จะนำประเทศชาติไทยไปสู่ความมั่นคงอย่างสูง จนทำให้กลุ่มผู้ก่อการคิดว่าพระองค์ทรงอยู่ใต้อิทธิพลของพระบรมวงศานุวงศ์ของพระองค์อย่างสูงเชิง แต่ข้อนตอนๆ เป็นจุดเด่นๆ คือการสนับสนุนของพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ประการหนึ่งที่ทำให้พระราชดำริของพระองค์ในเรื่องที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญ

แก่พสกนิกรของพระองค์ต้องได้รับการทัดทานจากพระราชนม์ชั้นสูง จนนำไปสู่ความไม่เพียงพอใจ ในรูปแบบการปกครองประเทศที่มีอยู่ในขณะนั้น

การเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบบใหม่ในขณะนั้นทำให้มองเห็นรูปแบบการปกครองในลักษณะเก่าเป็นสิ่งล้าหลังและนำความเจริญมาสู่ประเทศล่าช้าเกินไป ความรุ่งเรืองของประเทศจะรวมอยู่ภายใต้อำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณ์ภานุสิทธิราชเพียงพระองค์เดียวและพระราชนม์ชั้นสูง โดยประชาชนของประเทศไม่มีโอกาสกำหนดชะตากรรมทางการเมืองในแนวทางระบบประชาธิปไตย รูปและระบบการปกครองในแบบเก่าจะต้องเปลี่ยนไปสู่ความรุ่งเรืองตามแบบอย่างการปกครองของประเทศอื่นที่เจริญแล้ว และอำนาจในการปกครองประเทศควรจะต้องตกถึงมือประชาชนตามหลักและอุดมการของระบบประชาธิปไตย ความคิดเห็นอนันต์ตัวของระบบการปกครองใหม่ในระยะนั้นทำให้สถานการณ์ทางการเมืองก่อนหน้าการปฏิวัติก้าวไปถึงจุดที่จะล้มล้างระบบสมบูรณ์ภานุสิทธิราชและเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

๓. ศึกษาและวิเคราะห์พระบรมราโชบายจากเบื้องหน้ามายและอุดมการของคณะกรรมการราษฎร

ในคำกราบบังคมทูลของคณะกรรมการราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ภายหลังทำการปฏิวัตินั้น ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์สำคัญของการทำการปฏิวัติว่า “..... คณะกรรมการราษฎรไม่ประสงค์จะแย่งชิงราชสมบัติแต่อย่างใด ความประสงค์อันยิ่งใหญ่ก็เพื่อจะให้มีรัฐธรรมนูญปกครองแผ่นดิน.....”^{๑๑} ในคำกราบบังคมทูลยังได้ข้าไว้อ้างข้อดังนี้ในการที่จะอัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ บนครองราชสมบัติต่อไป จึงเห็นได้ว่าเป้าหมายสำคัญของคณะกรรมการราษฎรคือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากการระบบสมบูรณ์ภานุสิทธิราชมาเป็นระบบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด และมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศไทยได้รัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้โดยเรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการราษฎรได้ออกແผลงการณ์ถึงเหตุผลที่ต้องเบ่ายอดอำนาจปกครอง ในผลการณ์ได้กล่าวว่าประธานาธิบดีสมเด็จพระปกาเกล้าฯ พระบรมราชนม์ทรงจารีไว้อย่างรุนแรง^{๑๒} และกล่าวหารัฐบาลของพระบาท

๑๑. ว.ช. ประสังคิต, งานขั้นเดิม หน้า ๒๐๑

๑๒. วิเทศกรณ์ (นามแฝง), ประวัติศาสตร์ไทยอีกหนึ่งมิติ (พระนคร: ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๒)

สมเด็จพระปกาเกล้าฯ ที่ไม่สามารถแก้ไขภาวะเศรษฐกิจให้ดีขึ้น อนเป็นเหตุให้คณะราษฎรต้องทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียใหม่ และได้ผลงดงามประสันและนโยบายที่คณะราษฎรจะดำเนินการต่อไป

ในระยะต่อมาคณะราษฎรได้มีหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ชั้นชื่อ ขบวนกำลังประทับอยู่ที่หัวหิน อัญเชิญเสด็จกลับคืนสู่พระนครและทรงเป็นกษัตริย์ต่อไปโดยอยู่ใต้รัชธรรมนุญการปกครองแผ่นดิน หนังสือกราบบังคมทูลของคณะราษฎรนี้มีความสำคัญดังนี้

“ด้วยคณะราษฎรได้ยึดอ่านจากการปกครองแผ่นดินไว้ได้แล้ว คณะราษฎรไม่พึงประสงค์ที่จะแย่งชิงราชสมบัติแต่อย่างใด ความประสงค์อันยึดให้ถูกก็เพื่อที่จะมีธรรมนุญการปกครองแผ่นดิน จึงขอเชิญให้ผู้ล่วงองครุลึพระบาทกลับคืนสู่พระนครและทรงเป็นกษัตริย์ต่อไปโดยอยู่ใต้รัชธรรมนุญการปกครองแผ่นดิน ชั้นคณะราษฎรได้สร้างขึน.....” ๑๓

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ไดรับหนังสือแจ้งความประสงค์ของคณะราษฎรดังกล่าวแล้วทรงยินยอมตามคำขอร้อง และทรงเห็นว่าความประสงค์ดังกล่าวนั้นเป็นจุดประสงค์เดียวกับแนวพระราชดำริที่มีอยู่แล้ว ที่ทรงในขบวนกำลังทหารในต่างจังหวัดกมพร้อมอยู่แล้วที่จะตอบโต้ฝ่ายปฏิวัติ หากสมเด็จพระปกาเกล้าฯ จะทรงยอมตามและทรงโปรดนาเข่นนั้น แต่พระองค์ทรงห่วงเกรงการเสียเลือดเนื้อนั้นจะเกิดขึน และทรงต้องการให้ได้มีระบบการปกครองในแบบใหม่ตามที่พระองค์เคยทรงหวังไว้

อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ทรงเกรงว่า หากพระองค์ไม่ยอมรับตามข้อเสนอของคณะราษฎรแล้วนานาประเทศจะไม่ยอมรับรองรัฐบาลคณะราษฎรนี้ เป็นต้นข้อที่น้ำมากล่าวอย่างเพอรับข้อเสนอเท่านั้นเอง เพราะหากไม่ทรงยอมรับ คณะราษฎรอาจสถาปนาพระราชวงศ์ที่มีอยู่ในสายสืบสันติวงศ์เป็นกษัตริย์แทนก็ได้ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ทรงเข้อว่า ถ้าพระปกาเกล้าฯ จะไม่ได้ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินต่อไป มหาอำนาจคงจะรับรองรัฐบาลคณะราษฎรใน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเดียวกัน^{๑๔} หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งกล่าวว่า “..... เรายังเชื่อว่า แม้ว่าพระเจ้าอยู่หัวจะทรงปฏิเสธข้อเสนอของคณะราษฎรระบอบกษัตริย์ไป

๑๓. บุญเรือง จุลรักษ์, การเมืองในประเทศไทย (พระนคร: โรงพิมพ์มิตรไทย, ๒๔๙๘), หน้า ๑๒

๑๔. พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าที่วิท (พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๕) หน้า ๖๙๕

ก็คงจะได้รับการค้าจุน^{๑๕} จึงเป็นอันเห็นได้ว่ารัฐบาลซึ่งจะจัดตั้งขึ้นใหม่โดยคณะกรรมการราษฎรคงจะได้ดำเนินขบวนการต่าง ๆ ให้นานาประเทศยอมรับรองว่าความของรัฐบาลได้ในที่สุด

พิจารณาจากการยอมรับข้อเสนอของคณะกรรมการราษฎรที่พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ทรงยินยอมนแล้ว มีเหตุผลที่เข้อได้แน่ว่าพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ เองไม่ทรงปรารถนาให้มีการอนองเลือดเกิดขึ้นในการปฏิวัติของคณะกรรมการราษฎรคนนี้ เหตุการณ์ของการปฏิวัติในประเทศไทยต่าง ๆ นั้นได้ทรงศึกษาและได้ทรงทราบมาก่อนแล้วนเป็นการปฏิวัติที่มีความรุนแรงร้ายกาจในประวัติศาสตร์ และมีการยอมรับข้อเสนอของกษัตริย์กับสภูเสียงเลือดเนื่องมากมาย เหตุการณ์เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นเหตุการณ์ที่พระองค์ทรงทราบกันในพระราชหฤทัยด้วยการปักครื่องในระบบสมบูรณ์ภูษาทิราชนันบวัณจะมีแต่สือมถอยและสนับสนุนไปทุกที่ ทั้งความประ愷ศ์ของคณะกรรมการราษฎรและพระราชประ愷ศ์ที่ทรงมีอยู่ก่อนแล้วนกับเป็นเช่นเดียวกัน จึงทรงยอมรับข้อเสนอของคณะกรรมการราษฎรโดยมิได้ทรงบัดข้อ้งแต่ประการใด

อีกประการหนึ่ง ในการที่สมเด็จพระปกาเกล้าฯ ได้ทรงยินยอมตามความประ愷ศ์ของคณะกรรมการราษฎรโดยปราศจากปฏิกริยาใด ๆ นั้น ก็เป็นเพราะว่าในขณะนั้นคณะกรรมการราษฎรได้เข้าคุ้มครองสิ่งเจ้าพากรัณพระนกรสวัรค์วรวินิจ ผู้สำเร็จราชการรัฐบาลพระนคร ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์และบุคคลสำคัญ ๆ ในทางทหารไว้ได้หมดเป็นประกันของคณะกรรมการ ทำให้พระองค์ไม่ทรงตัดสินพระทัยที่จะใช้กำลังตอบโต้คณะกรรมการราษฎรให้เป็นการเสียเลือดเนื้อเกิดขึ้น หนทางที่ดีที่สุดก็คือ การยอมอนุรร顿时เป้าหมายความประ愷ศ์ของคณะกรรมการราษฎรไปพลางก่อน หากความยินยอมนั้นได้ช่วยให้เป็นไปเป็นเจียวกับความประ愷ศ์ของคณะกรรมการราษฎรและพระราชประ愷ศ์ของพระองค์ก็อาจใช้ความพยายามที่จะดึงอำนาจที่มีอยู่ให้ไปเป็นเครื่องกลับมาได้ในภายหลัง

การปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้บรรลุผลสำเร็จโดยเรียบร้อยและเป็นการถูกต้องในครั้งนั้นทุกประการภายหลังการเสด็จกลับสู่พระนครของสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ในวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และในวันเดียวกันเองเจ้าหนาทผู้แทนคณะกรรมการราษฎรหลายนายได้เข้าเฝ้าเจ้าพระบรมราชสมเด็จพระปกาเกล้าฯ และทรงเล่าถวายพระราชกำหนดนิรโทษกรรม^{๑๖} การยึดอำนาจของคณะกรรมการราษฎรในครั้งนั้น ให้เป็น

๑๕. "A Constitutional Monarchy" *Siam Observer*, vol. 62 No. 146 (June 1932), P.6

๑๖. เสถียร สายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำปี, เล่มที่ ๔๔ (พระนคร: สำนักพิมพ์ครุสภาก)

อนันว่าการกระทำของคณะกรรมการท้องถิ่นเข้ายกอำนาจดำเนินการปกป้องเท่าที่เป็นมาแล้วนี้ ให้รับพระราชทานอภัยโทษทรงสนับสนุน จากพระราชนัดดาฯ ให้กิจกรรมครองนั้น การปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยในวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงประสบผลสำเร็จเรียบร้อยตามแผนการที่คณะราษฎรได้คิดการเอาไว้นั้น

๔. พิจารณาพระราชดำริและพระบรมราชโองการวินิจฉัยจากเหตุการณ์ภายในประเทศเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองในระยะแรกภายในประเทศเปลี่ยนแปลงการปฏิวัติเสรีสันนิวาต์แล้วการปกครองตามระบบสมบูรณ์แบบสิทธิประชาธิรัฐสันสนาภาพไป อำนาจในการปกครองประเทศไทยในระบอบเดิมจากองค์พระมหากษัตริย์เปลี่ยนมือไปอยู่ที่การบริหารของคณะราษฎรในทันที ปรากฏว่าได้มีการประกาศแต่งตั้ง “คณะผู้รักษาพระนครพัทยาทหาร” ขึ้น

ภายหลังพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับพระนครแล้ว คณะราษฎรได้นำพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวชั่วคราวนี้ ประดิษฐ์ พนมยงค์ และคณะราษฎรบางคนได้รับร่างไว้ในวันขึ้นทูลเกล้าถวาย พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยและพระราชทานคุณมาในวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และได้เบ็ดສภาผู้แทนชนบ้านเป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕^{๑๙} อำนาจในการปกครองประเทศไทยของ “คณะผู้รักษาพระนครพัทยาทหาร” จึงสนับสนุนและมอบให้แก่สภาต่อไป

๔๗ ๔๘
เหตุการณ์ครวศึกษาและวิเคราะห์หมุดนัด

ก. การเริ่มต้นใหม่ในระบบปรัชญา

ความชัดช้อนของการเมืองในระหว่างนี้ เป็นไปในลักษณะคุณอำนาจกันเองแต่ละฝ่ายตลอดเวลา และในระยะไม่นานหลังจากการบึ่ครุย์สภาคองරោគแล้วความขัดแย้งดังกล่าวได้มีมาตั้งแต่สุดด้วยการก่อการรัฐประหารและยึดอำนาจรัฐบาลของพระยาโนนีกรณฑิตชาติกรุงหนัง โดยการนำของพระยาพหลพลพยุหเสนาและคณะทหารบก ทหารเรือ จุดประสงค์สำคัญของการยึดอำนาจก็คือ อำนาจกลับคืนมาสู่คณะราษฎรครองนักอ เพื่อให้เบ็ดສภาผู้แทนดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ผลของการรัฐประหารครั้งนี้มีผลให้อาชญากรรมเบนรัฐบาลบุคุกของพระยาโนนีกรณฑิตชาติกรุงหนังบ

๑๙. ร.อ.ไพบูลย์ ศักดิ์, กำเนิดการปกครองระบบปรัชญาในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๘), หน้า ๕๘

และการปฏิรูปเมืองที่ ๒๕ มตุนายน พ.ศ. ๒๕๗๔ ต้องสั่งสุดลง และต้องปลูกตัวเองออกห่างจาก การเมืองของประเทศไทยนับแต่นั้นมา

๖. ความขัดแย้งระหว่างระบบเก่าและระบบใหม่

ความรู้สึกด้วยโดยทั่วไปในระหว่างกลุ่มผู้สูญเสียอำนาจและคณะราษฎรจะประเมินนั้นบันทึกยังคงมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะภัยหลังรัฐบาลยินยอมให้นายปรีดี พนมยงค์กลับเข้ามาร่วมรัฐบาลด้วย ทำให้กลุ่มผู้ซึ่งก่อการกบฏขึ้นภายหลังพากันเข้าใจเหตุน่าว่า รัฐบาลจะนำอาลักษณ์คอมมิวนิสต์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่จะใช้ปักครองประเทศไทย นอกจากนั้นยังมีการพ่องร้องว่าความพิเศษทางอาชญากรรมของประเทศสมเด็จพระปักເກົ້າເຈົ້າຍຸ່ຫວ້າ ซึ่งผู้ก่อการกบฏถือเป็นเหตุอ้างว่ารัฐบาลปล่อยให้มีการหมื่นพรหมเดชานุภาพขึ้น จึงได้ก่อการกบฏขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๗๖ โดยมีพระองค์เจ้าบวรเดชเป็นหัวหน้าและบุคคลสำคัญผู้นำทั้งหมดและผลเรื่องเข้ารวมด้วย

การกบฏของพระองค์เจ้าบวรเดชทั้งกล่าวมีผลกระทบกระเทือนอย่างสำคัญต่อพระราชอำนาจของพระบาทสมเด็จพระปักເກົ້າເຈົ້າຍຸ່ຫວ້າ แต่ตลอดระยะเวลาที่มีการกบฏนี้พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางพระองค์เป็นกลาง แม้กราบนกตาม ความเข้าใจของรัฐบาลและคณะราษฎรต่างเชื่อว่า การกบฏนี้ได้รับการสนับสนุนจากพระองค์ในการที่จะดึงอำนาจไปสู่ระบบเก่า จึงเป็นข้อบุญของและจะเกิดการขัดแย้งกันข้ออย่างรุนแรง ดังที่สุดด้วยการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปักເກົ້າເຈົ້າຍຸ່ຫວ້าในระยะต่อมา

เหตุการณ์ภายในหลังการปราบปรามฝ่ายกบฏเสร็จสิ้นแล้วนั้นอาจถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้น อนันจายังคงพำนัชพระบาทสำหรับเจ้าอยู่หัวจะทรงแสดงราชสมบัติ ความขัดแย้งในระหว่างความคิดเห็นและวิธีการที่รัฐบาลนำมาใช้อย่างรุนแรงหลังจากนั้นทำให้เห็นลักษณะที่เด่นชัดประการหนึ่งในช่วงระยะหัวเริ่มต้นคือ ความพยายามท่วงแนวการปักครองประเทศไทยให้อยู่ในวิถีทางที่ถูกต้องยังขัน เป็นการต่อสู้ในระหว่างความคิดเห็นของพระบาทสมเด็จพระปักເກົ້າເຈົ້າຍຸ່ຫວ້ากับคณะราษฎร และเป็นความขัดแย้งที่ขาดการประนีประนอมเป็นอย่างยิ่งในระหว่างรัฐบาลและพระเจ้าอยู่หัว อนันเนื่องมาจากสภาพการณ์ในประเทศไทยในขณะนั้นด้วย

ผลจากการปราบปรามฝ่ายกบฏของรัฐบาลก่อให้เกิดการกวาดล้างสอบสวนผู้ที่อยู่ตรงข้ามรัฐบาลอย่างขنانใหญ่ วิธีการแรกที่รัฐบาลนำมาใช้ในการปราบปรามก็คือ การตราพระราช

บัญญัติจดตั้งศาลพิเศษพุทธศักราช ๒๔๗๖ เพื่อเป็นมาตรการแรกที่ใช้เป็นเครื่องมือันรุนแรง
ต่อฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาล พระราชนักบัญญัติฉบับนี้ได้รับการคัดค้านอย่างรุนแรงในสภานิติบัญญัติ
ก็ตามที่ว่าเป็นกฎหมายที่ไม่ยอมให้จำเลยทำการต่อสู้ ดูเป็นการทารุณกรรมอย่างประสาจากมนุษยธรรม
แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็เอาพระราชบัญญัตินอกใจจนได้ และผลของพระราชบัญญัตินี้
เองทำให้มีการอดยศพากเพียบก่อการกบฏ และการประหารชั่วที่กบฏหลายรายด้วยกัน รวมทั้ง
การจนกุมคุมบังพวนก่อการกบฎด้วย ผลในข้อหลักจะเห็นได้ว่า ในพระราชบันทึกสรราชสมบติ
ได้ทรงขอให้มีการอภัยโทษแก่นักโทษการเมืองด้วย จึงเป็นข้อพิจารณาได้ประการหนึ่งว่าแม้พระ
บาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวเองก็หาได้ทรงเห็นด้วยกับพระราชบัญญัติการจดตั้งศาลพิเศษนี้ไม่
แนบเนื้อขุนหม้องพระราชหฤทัยมาแล้วแต่เริ่มตนทรัพยาลใช้มาตรการรุนแรงแก่ฝ่ายกบฎ

พระราชบัญญัติจัดการบังกันรักษารัฐธรรมนูญทรัพยาลไทยตราออกใช้ในเดือนพฤษภาคม
พุทธศักราช ๒๔๗๖ เป็นอักษรหนังที่พระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเห็นด้วย เพราะทรงเห็นว่า
รัฐบาลทราบข้อบังกันมิให้ครุฑานิติเตียนรัฐบาล ถ้าผู้ใดขัดขืนรัฐบาลจะถูกดำเนิน
ปรบกษกับรัฐธรรมนูญ^{๑๙} ในบันทึกของการไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ครองที่ ๑ เมื่อ
วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้กล่าวบันทึกไว้ว่า ทรงมีพระราชดำริในพระราชบัญญัติ
บังกันรัฐธรรมนูญว่า “พระราชบัญญัตินี้เป็นการกดขี่และตัดไม่ให้แสดงความคิดเห็น เมื่อมีเรื่อง
ขึ้นก็ไม่ให้โอกาสจำเลยสักดีในโรงคุก เมื่อผู้ใดออกความคิดเห็นขัดต่อรัฐบาลก็หัวคิดครายต่อ
รัฐบาล”^{๒๐} สาเหตุเริ่มตนอักประการหนึ่งของการสรราชสมบตคือ การได้ทรงใช้สหชัยบัตร
ร่างพระราชบัญญัติอากรรมดัก แต่สภานิติบัญญัติยังคงยืนยันตามเดิมให้กฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับใช้
ได้ และทรงใช้สหชัยบัตรประกาศกฎหมายอากรรมดักนับบัญญัติให้เก็บภาษีแก่พระมหาสถานตระร
ด้วย ซึ่งทรงเห็นว่าเป็นการทำลายสถาบันกษัตริย์ ขอนเป็นมูลเหตุอันหนึ่งที่ทรงสรราชสมบติ

อาจจะเป็นไปได้ว่า เพราะเหตุที่ไม่ทรงเห็นด้วยกับความคิดเห็นเหล่านั้น ได้มีส่วน
ผลักดันให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโวหารนั้นจัดขึ้นไปต่างประเทศเพื่อรักษา
พระเนตรอีกรัชหนึ่ง และในที่สุดก็ได้เสด็จไปรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษในราตรีนั้น

- ๑๘. วิเทศกรณ์ (นามแฝง), ความเป็นมาแห่งประเทศไทย, (สำนักพิมพ์ผ่านพ้ำพิพยา, ๒๔๑๑ หน้า ๔๙๒)
- ๑๙. พระราชบัญญัติจัดการบังกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๔๗๖, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๐
(วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖), หน้า ๖๓๕-๖๓๖
- ๒๐. แหล่งการอ้างอิงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาบันรุนแรง (พระ-
นคร: โรงพิมพ์ทนไทย, ๒๔๗๖), หน้า ๒๕

พ.ศ. ๒๕๗๗ ชีวิตระหว่างนั้นแม่คณธรรมรัฐบาลจะได้มีการติดต่อกับพระองค์ตลอดเวลาตาม แต่ความขัดแย้งก็หาได้สันสุดลงไปแต่อย่างใดไม่ ในระยะต่อมาไม่นานนัก ทรงมีพระราชโภคเลขถึงสมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอรุ่นราชนัดดาติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการในพระองค์ว่า ทรงสั่งเกตเห็นแน่ชัดว่า สภาพัฒนรัฐสึกแน่ใจว่าไม่จำเป็นต้องประนอมต่อพระองค์ไม่ว่าเรื่องใดๆ อันไม่เป็นผลดีต่อประเทศไทย และทรงพระราชนิริยาไว้ว่าไม่ควรจะดำเนินราชสมบัติอยู่สืบไป และไม่มีประโยชน์ที่จะช่วยปักบ้องผู้ใดผู้หนึ่งได้เลย จึงสมควรพระราชหฤทัยสละราชสมบัติ^{๑๙}

พระราชดำริดังกล่าว ท่านย้อมจะก่อให้เกิดความวิตกแก่รัฐบาลในขณะนั้นเป็นอย่างมาก เพื่อจะให้ท่านรู้ว่าไม่เคยคิดว่าจะได้รับพระราชกรณีย์และเช่นนั้น แม้จะยังคงมีความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างไม่เปลี่ยนแปลงก็ตาม และรัฐบาลก็พยายามหาทางที่จะขออุดมข้อขัดแย้งดังกล่าว โดยในระยะต่อมาทางรัฐบาลได้แต่งตั้งให้พระยาศรีธรรมราชเป็นรัฐบาลออกไปเป็นผู้แทนของจุลพระบาท ณ ประเทศไทย แต่ให้ทราบบังคมทูลพระกรุณายังคงความประณานอนแห่งจังหวัดที่ทรงให้รัฐบาลไว้จะได้เห็นพระองค์กลับมาราชสมบัติสืบไป รวมทั้งให้แจ้งข้อดีของพระราชหฤทัยแทนรัฐบาล

ค. ทรงขอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ

พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชบันทึกข้อดีของพระราชหฤทัยส่งตรงมาให้รัฐบาลตอบ ดังสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้^{๒๐}

๑. ขอให้แก้ไขการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเททท่อง โดยให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ม้ายเกิน ๓๕ ปี และให้ข้าราชการทั้งในและนอกประจำการเป็นผู้เลือกตั้ง ท่านพระบาทสมเด็จฯ ทรงให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ พอกหจะเป็นพเดิมสมาริประทุมนั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่มีคุณวุฒิ พอกหจะเป็นพเดิมสมาริประทุมนั้น การท้องจ้ำพระทัยแต่งตั้งเพรษรัฐบาลสั่งรายชื่อมาให้ทรงพิจารณาเพียง ๑๒ ชั่วโมง และไม่ได้เสนอมาเพื่อให้ทรงเลือกเลย

๒๑. ทรงก่อ กล่าวไว้เมื่อ ณ อยุธยา, พระปกาเกล้าฯ สองราชบันที สังคมศาสตร์ปริทัศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มิถุนายน-สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ (ทรงนกร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๑), หน้า ๑๓

๒๒. เรื่องเกี่ยวกัน หน้า ๓๖-๔๕ รายละเอียดพระราชบันทึกและสนองพระราชบันทึกของรัฐบาล จะหาคู่มาจาก แหล่งการพิเคราะห์ของนาทุมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสังคมราชบันที ก็แก่หน้า ๓๕๗-๔๐๒

ข้อรัฐบาลได้เสนอพระราชนิพนธ์กว่า สมาชิกประภากอง ๗๙ คนนั้น มีผู้ก่อการเพียง ๔๗ คน เท่านั้น และเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบตรหรือเทียบเท่าทั้งนั้น ส่วนที่จะให้ข้าราชการ เป็นผู้ซึ่งมีอำนาจเลือกตั้งนั้นเกรงว่าจะก่อให้เกิดการแตกแยกทางการเมืองในระหว่างหมู่ข้าราชการ

๒. ขอให้แก้รัฐธรรมนูญในเรื่องการใช้สิทธิขั้นต่ำ คือร่างกฎหมายให้พระมหากษัตริย์ ทรงใช้สิทธิขั้นต่ำ จะต้องให้มีการยุบสภาทันทีเพื่อให้ประชาชนตัดสิน หรือมีฉันนณสภาพต้องยืนยัน ร่างพระราชบัญญัติเดิมด้วยเสียงกันสองในสาม ไม่ใช่เกินกว่านึ่ง เพราะสมาชิกประภากอง เป็นฝ่ายรัฐบาลอยู่แล้วกันหนึ่ง เพียงได้เสียงจากสมาชิกประภากองเพียงคนเดียว ก็สามารถชนะ พระมหากษัตริย์ได้

ข้อรัฐบาลได้เสนอพระราชนิพนธ์กว่า เมื่อครองลงมติบังคับร่างพระราชบัญญัติสองฉบับที่ ทรงยบยังนั้น ฝ่ายรัฐบาลที่เป็นสมาชิกสภาก็จะได้ลงคะแนนเสียงด้วย ดังนั้นไม่ควรแก้รัฐธรรมนูญ ปอยให้เสียความศักดิ์ศรี คราวต่อไปรัฐบาลก็จะยุบให้

๓. ขอให้รัฐบาลปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเรื่องเสรีภาพของบุคคล ข้อรัฐบาลยืนยันว่า ปฏิบัติตามอยู่แล้ว

๔. ขอให้แก้ไขพระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้คณะกรรมการเนรเทศ บุคคลที่บังคับและรัฐธรรมนูญไปกักເเขตไว้ ทรงขอให้มีการพิจารณาคดีโดยเบ็ดเตล็ดในศาลสหितยุติธรรม

ข้อรัฐบาลสนองพระราชนิพนธ์ที่กล่าวว่า เป็นมาตรการบังคับก่อนความผิดจะเกิดขึ้น จึงได้ใช้ระบบคณะกรรมการ และกล่าวอ้างว่ามีบุคคลพอยู่ที่จะให้ใช้กฎหมายบังคับมากกว่า กฎหมายพิจารณาทางอาญาตามธรรมชาติ

๕. ขอให้อภัยโทษ ลดหย่อนผ่อนโอนโทษแก่นักโทษการเมือง เพื่อความสงบราบรื่นของ บ้านเมือง

ข้อรัฐบาลสนองพระราชนิพนธ์ที่ว่าด้วยอัญเชิญ เมื่อศาลมีเศษสี้เดียวพนักงานคดีเสร็จทุกสำนวนแล้ว ก็จะได้พิจารณาเทียบกับตัวอย่างที่เคยมาแล้ว คือคดีกบฏ ร.ศ. ๑๓๐

๖. ขอให้ข้าราชการทุกกลุ่มลดออกจากราชการฐานสัมมิคิททางการเมืองมีสิทธิได้รับเบี้ยบำนาญ

๔๕
ขอนรัฐบาลได้เลี่ยงตอบโดยอาศัยหลักกฎหมายว่า เมื่อมาสั่งตามเกณฑ์ในพระราชบัญญัติ
เบย์บ้านญแล้ว ก็ได้เบย์บ้านญทุกคน

๗. ขอให้หงการพ่องร้องข้าราชการที่ต้องสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการกบฎทางทกาลจะพ่อง
หรือคำริจจะพ่องร้องต่อไป

๘. ขอนรัฐบาลได้เสนอพระราชบันทึกว่า ผู้ที่ถูกสงสัยได้สั่งให้หงการพ่องร้องนานแล้ว
ส่วนผู้ที่อยู่ในระหว่างคดีต้องว่ากันแล้วให้คดีลงทสุดเสียก่อน

๙. ขอให้รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรให้คำนั้นเป็นลายลักษณ์อักษรว่า จะไม่ตัดกำลัง
และงบประมาณของทหารรักษาวังไว้ แต่ต่งบประมาณอาจลูกด้วยกันไปได้ ซึ่งเป็นเรื่องของสภา
ผู้แทนราษฎร

๑๐. ขอให้จัดการออกพระราชบัญญัติระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายภักดีของพระราชทาน
ยกย์ไทยโดยมีพระราชบัญญัติประสงค์ว่า ถ้าได้ถวายภักดีแล้วจะปฏิบัติตามคำพิพากษานี้ได้เลยไม่ว่าเวลา
จะล่วงพ้นไปนานสักเท่าใด หรือถ้าจะมีกำหนดเวลา ก็ขอเป็น ๒๐ ปี

๑๑. ขอนรัฐบาลไม่ยินยอมโดยอ้างว่า ร่างประมาณกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาณยุติธรรม
แล้ว

๑. ทรงสละราชสมบัติ

พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงข้อพระราชหฤทัยในเรื่องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ
ซึ่งทรงขอให้มีการแก้ไข เมอรัฐบาลได้ทราบพระราชหฤทัยต่อสังกกล่าวแล้วก็ตอบผ่านเจ้าพระยาศรี-
ธรรมราชเบศร์มาว่า เรื่องทงหมดนี้รัฐบาลได้ทราบทูลโดยละเอียดแล้ว จึงไม่มีอะไรจะกราบบังคม
ทูลเพิ่มเติมอีก ดังนั้นจึงได้พระราชทานพระราชหัตถเลขาลงวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ แก่
เจ้าพระยาศรีธรรมราชเบศร์ แจ้งเรื่องทรงสละราชสมบัติ อันมีข้อความบางตอนซึ่งมีความสำคัญที่
ทรงถือเป็นเหตุผลแห่งการสละราชสมบัติของพระองค์ดังนี้

“ข้าพเจ้าเห็นว่าคณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้อง
ตามหลักการของเสรีชนในตัวบุคคลและหลักความยุติธรรมด้านความเชื่อใจและยึด
ถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใด คณะใด ใช้วิธีการปกครอง
อย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้”

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละราชอันจากเบื้องข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราชกรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคนใด โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่พึงเสียงอันแท้จริงของราษฎร

บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นว่า ความประسنค์ของข้าพเจ้าที่จะให้ราษฎร์สิทธิออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลลัพธ์ และเมื่อข้าพเจ้ารู้ว่าบัดนี้เป็นอันหมดหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือหรือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติและออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์ดังนี้เป็นตนนี้ไป ข้าพเจ้าขอสละสิทธิทั้งปวงซึ่งเป็นของข้าพเจ้าอยู่ในฐานะที่เป็นพระมหากษัตริย์ แต่ข้าพเจ้าส่วนไว้ซึ่งสิทธิทั้งปวงอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิมมา

ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่ไม่สามารถจะยังประโภชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ตามความตั้งใจและความหวัง.... ได้แต่ตั้งสัตย์อิชฐานขอให้ประเทศสยามจงได้ประสบความเจริญ และขอให้ประชาชนชาวสยามจงได้มีแต่ความสุขสบาย”^{๒๓}

พระราชหัตถเลขาສลธราชสมบัตินยั่งความสดใหม่ให้แก่คณะรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้นำแลงการณ์ให้สภาพผู้แทนราษฎรได้รับทราบในวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ทางสภาพผู้แทนก็ได้ลงมติรับทราบไว้ด้วยความโถมນั่น

วิเคราะห์การปักครองระบอบรัฐธรรมนูญ

เมื่อประมวลเหตุการณ์แต่ตนจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวสละราชสมบัติแล้วจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการปักครองโดยการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็อาจกล่าวได้ว่า เป็นแต่เพียงการเปลี่ยนมือของอำนาจที่มีอยู่ในสถาบันเดิมไปอยู่กับกลุ่มบุคคลอุคณฑ์เท่านั้น อำนาจในการปักครองประเทศไทยจึงยังคงไม่ตกอยู่มือของประชาชน ส่วนใหญ่ของประเทศตามแนวความคิดและอุดมการของระบบประชาธิปไตย ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงการปักครองคือการปฏิวัติที่สมบูรณ์เลยที่เดียวนั้นยังไม่ได้ เพราะความสำคัญครั้งนี้ส่วนได้รับความร่วมมือจากพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าฯ ด้วย ใน

^{๒๓} แสดงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระบรมนารถนาพรบุรุษและราชนักบุรุษ พระปักเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ หน้า ๔๕๐-๔๕๑

จุดประสงค์ที่เป็นอย่างเดียวกันกับเป้าหมายและอุดมการของคณะราษฎรและพระปักเกล้าฯ เป็นข้อที่ได้ช่วยให้การเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้สำเร็จได้โดยเรียบร้อยในที่สุด

อย่างไรก็ตาม แม้การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจะเป็นการทำของกลุ่มบุคคลเพียงกลุ่มเดียว โดยประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยได้ติดตัว หรือมีความรู้สึกอนันดาเป็นที่จะต้องทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองแต่อย่างใด การปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ จัดตั้งนั่นบวมความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการปกครองของประเทศไทยในระยะต่อมา เพราะเหตุว่าได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นใหม่ที่มีผลให้อำนาจในการปกครองประเทศที่มีอยู่ในสถาบันเดิมเปลี่ยนแปลงไป ผลภายหลังที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติครั้งนี้เป็นความพยายามที่จะให้ลักษณะการปกครองประเทศดำเนินไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการทำการปฏิวัติ ลักษณะนี้เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยการปฏิวัติจึงเป็นส่วนที่น่าสนใจเช่นกษาและพิจารณาว่า เกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นไปตามเป้าหมายและอุดมการของการทำการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ หรือไม่เพียงใด

นอกจากแล้วสู่เขียนวิเคราะห์ให้เห็นเด่นชัดว่า การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญในราชสมบัติจะเป็นแบบเดิมๆ ประปักษ์เจ้าอยู่หัวนั้น ประเทศไทยได้รับผลดีหรือล้มเหลวประการใดโดยแยกออกพิจารณาในประเด็นสำคัญ ๒ ประการคือ

๑. พิจารณาการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญในแง่ไหนบ้าง

อุดมการของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยได้ปฏิบัติตามไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจนว่า อำนาจสูงสุดของประเทศไทยเป็นของราชภูมิ ในส่วนเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยได้มีการแบ่งแยกไว้อย่างเป็นสัดส่วน และมีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของการใช้อำนาจนั้นไว้อย่างชัดเจน เช่น พระมหากษัตริย์ สภาพัฒนราษฎร์ คณะกรรมการรัฐมนตรีและศาลอาญาเป็นองค์กรทางการเมืองที่เป็นสถาบันหลักในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในขณะเดียวกันเนื้อพิจารณาคุลีย์แห่งอำนาจต่าง ๆ ขององค์กรเหล่านี้จะพบร่วมกัน รัฐธรรมนูญที่นำมาใช้นับแต่นั้นมา มีการจำกัดอำนาจ ไม่ให้ลักษณะควบคุมระหว่างกันเองอยู่ด้วย ก่อตัวคอมมิชล์แห่งอำนาจขององค์กรทางการเมืองเหล่านี้ คือความซึ่งกันและกันได้ เช่น สภาพารามรัฐบาลได้ส่วนรัฐบาลก็อาจขับสภาพได้เช่นเดียวกัน ส่วนศาลชั้นเป็นส่วนของอำนาจตุลาการก็มีอำนาจที่

จะพิพากษาคดีให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย หรือคดีค้านไม่เห็นด้วยกับตัวบทกฎหมาย หรืออาจจะจัดตั้งศูนย์ธรรมนูญพิจารณาตัวบทกฎหมายรัฐธรรมนูญ ดังเช่น รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นต้น หลักการเหล่านี้มีประกายอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศไทยเกือบทุกฉบับ ยกเว้น ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญชั่วคราว^{๑๔}

เมื่อพิจารณาสถานะเดียวกันของการปกครองในรูปเดิมและกระบวนการต่าง ๆ ถูกนำมานับถือให้มีขึ้นในกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอย่างอ่อน ๆ ที่มีผลก่อให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาอันยาวนานพอสมควรนับแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยการปฏิวัติเป็นต้นมา ได้มีผู้กล่าวถึงว่า ประเทศไทยยังมิได้เป็นระบอบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ และประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยหาได้มีอำนาจในการปกครองประเทศหรือสามารถตัดสินใจในการกำหนดชาติกรรมทางการเมืองและการปกครองของตนได้จริง ๆ ทั้งนี้ อาจเป็นลักษณะบางประการของการดำเนินวิถีทางการเมืองและการปกครองในประเทศไทยนั้น ซึ่งแม้จะเป็นที่เห็นได้ชัดว่า โครงสร้างทางการปกครองประเทศไทยเมื่อพิจารณาในแง่ต้นยแล้วมีลักษณะที่น่าจะยอมรับว่ามีรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตย แต่พฤติกรรมทางการเมืองบางประการในช่วงสมัยนั้น ควรจะได้นำมาประกอบการพิจารณาความเป็นประชาธิปไตยที่เป็นเบ้าหมายของการปฏิวัติครั้งนั้นว่ามีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด

๒. การพิจารณาระบบรัฐธรรมนูญในแง่พฤตินัย

แม้จะเป็นที่ปรากฏว่า โครงสร้างของการปกครองได้รับการกำหนดลักษณะความเป็นประชาธิปไตยดังได้กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อพิจารณาในแง่พฤตินัยของการปกครองในช่วงสมัยนั้นที่มิได้มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในท่านนินัยแล้วจะเห็นได้ว่า ยังมีพฤติกรรมในการปกครองหลายประการที่เป็นไปในแนวทางท้องถิ่นกันข้ามกับอุดมการของ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย พฤติกรรมดังกล่าวจะพิจารณาได้ทั้งในด้านรัฐบาลและประชาชน ดังจะแยกอธิบายดังนี้

ก. อุดมคติและพฤติกรรมในการปกครองของรัฐบาล

อุดมคติและพฤติกรรมของฝ่ายรัฐบาลตลอดสมัยนั้นยังคงมองเห็นประชาชนผู้ขาดความรู้ทางการเมืองที่จะเข้ามายึดอำนาจที่แท้จริงในการปกครองประเทศไทยได้ ดังนั้นเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนด

๑๔. เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, นภิวัต ๒๕๗๕, (พระนက: พิมพ์ที่บริษัทพุกงพิทัย จำกัด, ๒๕๐๔) หน้า

ไว้ในรัฐธรรมนูญจึงเป็นแต่เพื่อให้การดำเนินงานของฝ่ายปกครองมีอยู่ได้อย่างมั่นคง การแต่งตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองขั้นไว้ และการกำหนดเงื่อนไขของระยะเวลาทั้งนี้ หรือแม้แต่การ
ให้การเลือกตั้งผู้แทนโดยทางอ้อมขึ้นในครองแรกนั้น ย่อมซ้ำให้เห็นถึงความไม่แน่นใจในความสามารถ
ของประชาชน ทั้งย่อมเป็นข้อหัดดงว่าการที่ได้กำหนดโครงสร้างทางการปกครองโดยเบ็ดโอลกาส
ให้ประชาชนของประเทศไทยได้เข้ามาส่วนร่วมในการปกครองตามระบบประชาธิปไตยนั้นอยู่ใน
วงบทจำกัด เพราะในท้ายที่สุด อำนาจในการตัดสินนโยบายที่นำมาใช้ปกครองยังคงอยู่ที่ผู้มีอำนาจ
นั้น ซึ่งหมายถึงคณะราษฎรหากเป็นประชาชนโดยทั่วไปไม่ ขอนยомнั้นให้เห็นได้
ด้วยว่าแม้ในทางนิติยุทธ์ได้กำหนดโครงสร้างของการปกครองและยอมรับมาใช้ตามวิถีทางระบบ
ประชาธิปไตย แต่พฤติกรรมในโครงสร้างที่กำหนดไว้นั้นทำให้ฝ่ายรัฐบาลเป็นฝ่ายที่มีเสียงข้างมาก
เกือบตลอดเวลา ผลที่เกิดตามมาจากการลักษณะเช่นว่านี้ทำให้การเปลี่ยนมือในอำนาจอยู่ในหมู่ผู้ก่อ
การนั้นเท่านั้นเอง การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นการยัดเยียดลัพธ์อำนาจอธิปไตยของปวงชนให้
กับประชาชน แต่ในขณะเดียวกันนั้นผู้ปกครองก็ต้องกลับมาโดยการสร้างสถาบันการเมือง
การปกครองในลักษณะที่ขัดกับหลักการของอำนาจอธิปไตยของปวงชน^{๒๕}

จากการพิจารณาอุดมคติและพุทธิกรรมของฝ่ายรัฐบาลดังกล่าวมานี้ควรจะกล่าวได้ว่า แม้
โครงสร้างทางการปกครองของประเทศไทยภายใต้หลักการสนับสนุนระบบสมบูรณ์แบบสิทธิประชาธิรัฐแล้วนั้นจะ^{๒๖}
มีลักษณะรูปแบบของระบบประชาธิปไตยในระบบบริสุทธิ์ แต่บนสมมติฐานและอุดมคติทางการ
ปกครองที่มีอยู่ได้นำไปสู่พุทธิกรรมทางการเมืองหลายประการ จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า อุดมคติและ
พุทธิกรรมทางการปกครองหรือของผู้ปกครองรัฐบาลในขณะนั้นยังไม่ได้เป็นไปในแนวทางประชา-
ธิปไตยซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองของประเทศไทย

๙. อุดมคติการปกครองในทรรศนะของประชาชน

ลักษณะพนฐานของสังคมไทยที่ให้เห็นถึงการขาดความรอบรู้และการมีประสบการณ์ทาง
การเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวไทยว่า ไม่มีอยู่มากพอที่รองรับระบบการปกครองใหม่ที่นำมาใช้เป็นรูปแบบภายหลังการปฏิวัติ เมื่อสภาพพนฐานลักษณะเช่นว่านี้ ประกอบ
กับการไม่ยอมปล่อยมือในอำนาจของกลุ่มผู้ก่อการปฏิวัติและผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศไทยตลอด
ระยะเวลาเหล่านั้น เจตนาرمยของ “คณะราษฎร” ที่ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยต้อง^{๒๗}
การให้บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตย ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีสิทธิ์เสียงในการปกครองบ้าน

๒๕. พงศ์เพ็ญ ศักดิ์สุวรรณ, ประชารัฐไทยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย, (พะนัง: สำนักพิมพ์สามก๊ก
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๒), หน้า ๔

เมือง แต่ผลที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงหาได้เป็นไปดังเจตนาرمณ์อย่างเต็มเม็ดเต็ม
หน่วยไม่ ทำให้อำนาจของประชาชนในระบบประชาธิปไตยไม่มีอยู่อย่างแท้จริง การท่องค์ประ-
กอบของประชาชนและสังคมมีลักษณะไม่พร้อมเข่นี้ การที่จะให้ระบบประชาธิปไตยดำเนินไป
ได้อย่างเป็นผลจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะความสำเร็จของระบบประชาธิปไตยไม่ได้ขึ้นอยู่
กับความจริงใจหรือความตั้งใจของคนกลุ่มนี้ แต่ขึ้นอยู่กับลักษณะของคนและความสมัพันธ์
ระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในประเทศ แม้คนกลุ่มนี้จะบัดบังแต่ในระยะยาวแล้วการบัดบังนั้น^{๒๖}
จะไม่สำเร็จ ถ้าหากประชาชนและเงื่อนไขต่าง ๆ ในประเทศไทยอยู่ในสภาพพร้อมแล้วที่จะสนับสนุน
การปกครองระบบประชาธิปไตย^{๒๗}

จากการพิจารณาอุดมคิดการปกครองในท้องที่ของประชาชนชาวไทย ลักษณะพื้นฐาน
ที่มีอยู่ควรจะกล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ คุณลักษณะเปลี่ยนแปลงการปกครองทำ
การเปลี่ยนแปลงการปกครองในความว่างเปล่า คือหมายถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสังคมที่
ไม่มีขบวนการความคิดต่าง ๆ อยู่เลย แม้หากจะมีความคิดเช่นน้อยบ้างก็จะมีอยู่แต่เฉพาะใน
กลุ่มผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองเท่านั้น อีกประการหนึ่ง คุณลักษณะที่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
และผู้ปกครองทุก ๆ รุ่นต่อ ๆ มาสร้างฝ่ายบริหารให้แข็งแกร่ง คือมุ่งแต่จะหากำลังสนับสนุนใน
รัฐสภา ส่วนนอกรัฐสภาไม่ได้มีการเหลียวแล อาทิ ไม่มีการวางแผนพัฒนาการเมือง
ในลักษณะที่จะช่วยยกระดับให้ประชาชนมีความสำนึกทางการเมืองและรวมกันเป็นพลังทางการเมือง
ขึ้นมาเลย^{๒๘}

ลักษณะพื้นฐานและท้องที่ของฝ่ายผู้ปกครองซึ่งมีอำนาจในการบริหารประเทศไทยและ
ท้องที่ของประชาชนมิได้เป็นพื้นฐานรองรับรูปแบบการปกครองใหม่ที่นำมาใช้ ผลในข้อนี้
ให้อำนาจในการปกครองห้ามความมั่นคงได้ยาก เพราะหมวดกำลังสนับสนุนจากประชาชนเป็น
พื้นฐานรองรับการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนี้^{๒๙}

สรุป

ตามที่ได้ศึกษาและวิเคราะห์เรื่อง “พระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการ
ปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ” มาแล้วนั้น จึงเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า พระบาทสมเด็จพระป-

๒๖. ประเสริฐ แย้มก dein, “องค์ประกอบของกำลังแห่งชาติในทางศิวิทยาสังคม” รวมบทความการเมือง
เล่ม ๒ (พระนคร: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง), ๒๕๑), หน้า ๑๗-๑๘

๒๗. พงศ์เพ็ญ อกนกกาภัย, เรื่องเดิม, หน้า ๓

เกล้าฯ เจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์เดียวที่ทรงราชการสมบัติวาระหนึ่ง พระคุณความดีในขณะที่ทรงปกคล้องประเศษชาติก็คือ ทรงพยายามนำรัฐนawaฝ่าอุปสรรคนานาประการ และนำประเทศชาติขึ้นสู่ความเจริญเป็นลำดับ แม้ว่าเศรษฐกิจกำลังตกต่ำ โดยเฉพาะในขณะที่การเงินของประเทศไทยยังไม่ดีเช่นเดิม

เมื่อนำพระราชกรณียกิจในการเมืองลงแต่ตนจนกระทั่งทรงสละราชสมบัติของพระองค์มาศึกษาและวิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปักเกล้าฯ เจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เริ่มนั้นแต่ทรงพระราชนิพัทธ์ให้ประเทศไทยมีการปกครองตามระบบประชาธิปไตยจนถึงขนาดได้ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาแล้ว แต่พระบรมวงศ์ชนผู้ใหญ่ได้ทักทานว่า yang ไม่ถูกโภกสอนสมควร จึงต้องระวังไม่ให้มีการกรบทบทกษัตริย์อันรายแรง

ครั้นเมื่อผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีอุดมการทรงกับพระบรมราชูปถัมภ์ของพระองค์พระองค์ได้พยายามช่วยเหลือในการที่จะรักษาความสงบราบร้าบดี เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงอันสำคัญนี้เป็นไปโดยราบรื่นที่สุดที่จะเป็นไปได้ แต่ความพยายามของพระองค์ก็ไร้ผล เพราะคณาจารย์ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ได้ให้เสรีภาพในการเมืองเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ และไม่ได้พึงความคิดเห็นของราชภูมิโดยแท้จริงด้วย เมื่อพระองค์ทรงเห็นว่ารัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองไม่ตรงกับหลักการของพระองค์ พระองค์ก็ไม่ทรงสามารถยินยอมให้ผู้ใด คณาจารย์ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของพระองค์ พระราชนัดดาเลขาทูตสละราชสมบัติได้ทรงแสดงข้อความไว้วัตถุประสงค์น่าจับใจยิ่งว่า

“ ข้าพเจ้ามีความเห็นใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งท้ายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณาจารย์ โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาดและโดยไม่พึงเสียงอันแท้จริง ของพระราชนัดดา ”^{๒๙}

ตามพระราชทัตตาเลขาดังกล่าวแล้วนั้นแสดงถึงน้ำพระทัยว่า ทรงเป็นนักประชาธิปไตยและปรัชญาด้วยคุณธรรมอย่างประเสริฐ โดยมุ่งหวังประโยชน์สุขของประชาชนโดยแท้จริง แต่อย่างไรก็ดี นี่เป็นฉากระสាងสำคัญหากหนึ่งของการต่อสู้เพื่อรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยระหว่างพระบาทสมเด็จพระปักเกล้าฯ กับคณาจารย์ หรือคณาจารย์ ซึ่งบลลงทวายผู้ยึดรัฐบาลหรือคณาจารย์เป็นผู้ได้ชัยชนะ แต่เหตุการณ์ดังนี้ได้จารึกไว้ในประวัติศาสตร์ว่า พระบาทสมเด็จ

พระปักเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงต่อสูญเพื่อรัฐธรรมนูญและประชาริบบิไวยของประเทศไทย ซึ่ง
กระแสร์พระราชนัดร์ที่แสดงพระราชประสงค์ของพระองค์ในการพระราชทานรัฐธรรมนูญและ
ระบบประชาธิปไตยที่แท้จริง โดยท่านได้อำนากการปกครองประเทศมาจากปวงชน ได้มนั้งสอนพี่
ยกมาเล่าอ้างกันเสมอๆ ว่า การปกครองระบบประชาธิปไตยโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด
ในการปกครองประเทศ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปักเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้แก่สภานิกร
ของพระองค์นั้น แม้ในขณะนี้ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ก็ได้เป็นรัฐธรรมนูญและระบบประชาธิปไตย
อันแท้จริงตามที่พระองค์ได้แสดงพระราชประสงค์พระราชทานให้แก่สภานิกรของพระองค์เฉย
กระแสร์พระราชนัดร์ที่แสดงของพระองค์ดังกล่าวแล้วนั้นจะถูกปฏิเสธ และเป็นเอกสารสำคัญใน
ประวัติศาสตร์การปกครองในระบบประชาธิปไตยของชาติไทยตลอดกาล.

ขั้นนั้นที่ นันทพันธ์

หนังสืออ้างอิง

สิริ เปรมจิตร,

พมาน แจ่มจรส,

เกษม ศิริสมพันธ์ และ นิอน สนิทวงศ์

ว.ช. ประสังสิค,

ชัยกัญ บุรุษพัฒน์,

ท. กล้วยไม้ ณ อยุธยา,

วิเทศกรณ (นามแฝง),

บุญเรือง จุลรักษยา,

พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจักรพงษ์,

พระบรมราชอัครวังศ์, พระนคร : โรงพิมพ์เสาวภา, ๒๕๑๔

ราชวีดี, พระนคร : สำนักพิมพ์ผ่านฟ้าพิทยา, ๒๕๑๘

“แนวพระราชดำริทางการเมืองในพระบาทสมเด็จพระปุลิโภ
เกล้าเจ้าอยู่หัว” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓, ๒๕๑๐
ดึงกุมภาพันธ์ ๒๕๑๐, พระนคร : โรงพิมพ์สมามกสังคมศาสตร์
แห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๐

แผ่นดินพระบลลค์เกล้าฯ พระนคร : โรงพิมพ์คงชาติ, ๒๕๐๘

กำเนิดพระราชการเมืองในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐

“พระบลลค์เกล้าฯ สมบัติ” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๖
ฉบับที่ ๑, ๒๕๑๐

ประวัติศาสตร์ไทยอดีตและนี้อุบัติ พระนคร : ศิลปบรรณาการ,
๒๕๑๒

การเมืองในประเทศไทย, พระนคร : โรงพิมพ์มิตรไทย, ๒๕๑๘

เจ้าชีวิต, พระนคร : สำนักพิมพ์ลังวิทยา, ๒๕๐๙

เสดียร ลายลักษณ
ร.อ. ไพบูลย์ กอง,

วิเทศกรนี (นามแฝง),
เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์,
พงศ์เพ็ญ ศกุนตามาก,

พระราชนัญญาที่จักรารบสองกันรัฐธรรมนูญ

และการผนวกเข้าด้วยกันของรัฐบาลและรัฐสภาในประเทศไทย, พระนรา:

Thomson Virginia,

De Lapomarede Baron,

E. Nuechterlein Donald,

“A Constitutional Monarchy”

ประชุมกฎหมายประจำปี, พระนรา: สำนักพิมพ์ กรุงเทพฯ, ๒๔๗๗
กำหนดการปกครองระบอบรัฐสภาในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์บัณฑิต
วิทยาลัยจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๐๘

ความเป็นมาแห่งประชาธิปไตย สำนักพิมพ์สำนักพิพิธยา, ๒๕๑๙
ปฏิวัติ ๒๔๗๕ พระนรา: พิมพ์ที่บริษัทพุกงพิพิธยา จำกัด, ๒๕๐๙
ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองในประเทศไทย, พระนรา: สำนัก
พิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๒
พุทธศักราช ๒๔๗๖, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ (วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖)

The New Siam, New York; The macmillan company, 1941

The setting of the Siamese Revolution, pacific affairs, 1934

Thailand and the struggle for Southeast Asia, New York:
Cornell University Press, 1956

Siam Observer, 1932

“Swollen in head, weak in legs, sharp in tongue, but empty in belly.”

Mao Tse Tung's description of Intellectuals, quoted in the *The Wilting of the Hundred Flowers*, by Mu Fu-Sheng, Praeger 1963